

Eugenia Mandal

Wstęp

Chowanna 1, 5-8

2007

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

„Chowanna”	Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego	Katowice 2007	R. L (LXIII)	T. 1 (28)	s. 5–8
------------	--	---------------	-----------------	--------------	--------

Wstęp

Oddawany właśnie do rąk Czytelnika kolejny tom „Chowanny” zatytułowany został: *Płeć a wybrane problemy społeczne*. Tomem tym Autorzy pragną włączyć się w nurt rozważań i dyskusji nad rolą płci w genezie, natężeniu i obrazie wybranych problemów społecznych. Pogłębiona bowiem analiza wielu zjawisk zachodzących w życiu społecznym wskazuje na istotną – rolę płci. Tymczasem właśnie to ważne znaczenie płci stosunkowo rzadko jest podejmowane w analizach problemów społecznych.

Płeć określana jest tutaj jako płeć biologiczna i społeczno-kulturowa (*gender*). Pojmowana jest zatem nie tylko jako charakterystyka biologiczna czy metrykalna osoby, ale jako centralna o niej informacja, ważna kategoria i konstrukt społeczny. Jako taka staje się zaś ona podstawą budowania – na podstawie stereotypów związanych z płcią – obrazu drugiego człowieka. Jest też ważnym regulatorem zachowania w społecznej z nim interakcji.

Artykuły stanowiące zawartość przedstawianego numeru „Chowanny” dotyczą „starych” zjawisk czy problemów społecznych, to jest obecnych od zawsze w życiu społecznym. Są nimi takie wszechobecne problemy, jak agresja i przemoc, ale także stres. Zamieszczone w numerze teksty dotyczą też problemów „nowych”, czyli takich, które stosunkowo niedawno pojawiły się we współczesnym świecie. Związane są one głównie z rozwojem nowych technologii i wirtualnej rzeczywistości. W tekstach składających się na prezentowany tom poddano analizie również inne zagadnienia, mianowicie takie, które są obecne od dawna w życiu społecznym, ale społeczna wrażliwość na nie lub ich znaczenie są dostrzegane dopiero od niedawna. Takimi problemami stają się negatywne zjawiska obserwowane w pracy zawodowej czy w życiu publicznym.

Zawartość tomu podzielona została na kilka części: 1) *Przemoc i agresja*. 2) *Praca i bezrobocie*. 3) *Aktywność polityczna*. 4) *Nowe technologie*. 5) *Stres*.

W części pierwszej: *Przemoc i agresja* – Autorki zamieszczonych w niej artykułów podjęły próbę zilustrowania – w perspektywie płci – ciągle powszechnego i trudnego problemu społecznego, jakim w życiu społecznym są przemoc i agresja. Zanalizowały problem przemocy domowej oraz fenomen różnic międzypłciowych w zakresie agresji. Obserwacje życia codziennego i statystyki policyjne pokazują, że w środowisku rodzinnym bardzo często dochodzi do aktów agresji, a bezbronne kobiety i dzieci najczęściej stają się ofiarami przemocy domowej. Te same statystyki donoszą, że mężczyźni częściej niż kobiety popełniają większość przestępstw związanych z użyciem siły. Podobnie naukowe metaanalizy pokazują, że chłopcy i mężczyźni generalnie są bardziej agresywni. Powstaje zatem pytanie, dlaczego mamy do czynienia z takim stanem rzeczy.

Izabela Rajska-Kulik w swoim tekście: *Przemoc wewnątrzmałżeńska – uwarunkowania pozostawiania maltretowanych kobiet w krzywdzącym związku* przedstawia najbardziej typowe mechanizmy psychologiczne leżące u podstaw przemocy domowej, podejmuje próbę odpowiedzi na pytanie, dlaczego bitym i upokarzonym przez lata kobietom tak trudno wyrwać się z „zakłętego” kręgu przemocy. Omawia syndrom bitej kobiety i tzw. małżeński terror.

Agnieszka Roszkowska i **Joanna Kucharewicz** w artykule: *Zachowania agresywne dziewcząt i chłopców popełniających czyny karalne w świetle badań Skalą Agresji (SABD) Buss-Durkee* prezentują rezultaty badań własnych nad grupami nastoletnich dziewcząt i chłopców – nieletnich sprawców czynów przestępczych.

W części drugiej zbioru zatytułowanej: *Praca i bezrobocie* znalazły się trzy teksty poświęcone kolejnemu – równie bolesnemu jak zjawisko przemocy i podobnie trudnemu do rozwiązania – problemowi współczesnych społeczeństw, jakim jest pozostawanie bez pracy. Artykuły te mają charakter przeglądowy i prezentują rezultaty badań empirycznych.

Podkreślono w nich fakt, że zarówno praca, jak i bezrobocie są zagadnieniami, które należy rozpatrywać w m.in. perspektywie płci. Wszystkie bowiem dane statystyczne wskazują na trudniejszą sytuację kobiet niż mężczyzn na rynku pracy pod względem wynagrodzeń, emerytur, barier w awansie, segregacji zawodowej oraz poszukiwania pracy czy pozostawania bez niej. Jednocześnie te niekorzystne dla kobiet zjawiska nie zmieniają się, lecz przeciwnie – od wielu lat utrzymują się na podobnym poziomie. Kobietom trudniej znaleźć pracę: napotykają one także liczne bariery i problemy zawodowe.

W artykule zatytułowanym: *Psychologiczne wyznaczniki radzenia sobie bezrobotnych kobiet* **Agnieszka Wilczyńska-Kwiatek** podkreśla niejako „kobiecy” charakter zjawiska bezrobocia. Pokazuje, że kobiety przeważają w grupie osób pozostających bez pracy. Jednocześnie w swoich badaniach empirycznych wskazuje na ważną rolę niektórych zmiennych psychologicznych (m.in. pragmatyzmu-pryncypializmu, poczucia kontroli, potrze-

by aprobaty społecznej, planów na przyszłość) w radzeniu sobie w sytuacji bezrobocia przez kobiety.

W następnym tekście: *Analiza sytuacji niepełnosprawnych bezrobotnych kobiet i mężczyzn na lokalnym rynku pracy* **Elżbieta Turska** omawia bardzo trudną sytuację osób, które nie tylko pozostają bez pracy, ale i zostały boleśnie dotknięte przez los chorobą czy kalectwem. Pokazuje, że i w tej grupie sytuacja zawodowa niepełnosprawnych i bezrobotnych kobiet jest trudniejsza niż sytuacja znajdujących się w podobnym położeniu mężczyzn.

Kolejno **Izabela Bara** i **Małgorzata Dobrowolska** w tekście: *Skuteczność szkoleń kwalifikacyjnych jako metody aktywizacji zawodowej a płeć. Na przykładzie absolwentów szkoleń przekwalifikujących programów pomocowych Unii Europejskiej PHARE Inicjatywa I (PL 9811) i PHARE Inicjatywa II* prezentują wyniki analiz porównawczych w zakresie oceny efektywności programów pomocowych w sytuacji poszukiwania pracy w grupach kobiet i mężczyzn. I tutaj rezultaty wskazują na mniejsze szanse kobiet niż mężczyzn na znalezienie pracy.

Część trzecia zatytułowana: *Aktywność polityczna* zawiera dwa artykuły podejmujące próbę odpowiedzi na pytanie o przyczyny mniejszego udziału w życiu publicznym kobiet. Pomimo bowiem wielu zmian prawnych, ruchów emancypacyjnych i dyskusji społecznych kobiety nadal są mniej aktywne niż mężczyźni obecne w świecie polityki.

W artykule zatytułowanym: *Kobieta czy polityk? Treść i struktura i stereotypu kobiety zajmującej się polityką* **Agnieszka Gawor** i **Eugenia Mandal** przedstawiają wyniki badań na temat postrzegania kobiet zajmujących się polityką. Przedstawiają ogólną treść stereotypu oraz jego komponenty. Porównują obraz kobiety polityka w odbiorze kobiet i mężczyzn. Zastanawiają się nad tym, czy kobieta polityk widziana jest przez ludzi bardziej w perspektywie cech męskich – jako polityk, czy cech kobiecych – jako kobieta.

Radosław Walczak, **Dariusz Banaszek**, **Grzegorz Pajestka** i **Adam Szuba** w artykule: *Wpływ autorstwa tekstu na jego ocenę. Stereotypy płciowe a wizerunek polityka* pokazują wyniki badań eksperymentalnych nad rolą stereotypów płci w percepcji polityków: kobiet i mężczyzn. Autorzy nawiązali tutaj do badań Petera Goldberga z 1968 roku. Okazuje się, że to raczej płeć (rzekomego) autora tekstu z zakresu polityki, a nie jego merytoryczna zawartość, określać mogą sposób jego odbioru przez czytelników. Wyniki badań wskazują – jak się wydaje – także na ogólnie negatywny wizerunek polskiego polityka niezależnie od płci.

Część czwarta przedstawianego zbioru zatytułowana została: *Nowe technologie*. Przedstawiono w niej dwa artykuły dotyczące radzenia sobie przez kobiety i mężczyzn z nowym technologicznym wyzwaniem, jakim są wirtualna rzeczywistość i przestrzeń Internetu. W perspektywie stereotypów płciowych technika przynależy – podobnie jak omawiana wcześniej polityka –

do tzw. męskiego świata. Powstaje zatem pytanie: Jak współczesne kobiety odnajdują się w tej nowej rzeczywistości? Czy Internet to dla nich szansa, czy raczej trudne wyzwanie i zagrożenie?

Patrycja Rudnicka w swoim artykule: *Analiza porównawcza wzorców korzystania z Internetu dziewcząt i chłopców* prezentuje wyniki badań optymistycznie i na przekór stereotypom płciowym ilustrujące, że zarówno dziewczęta, jak i chłopcy wykazują daleko idącą skuteczność w posługiwaniu się Internetem. Różnice między płciami dotyczą natomiast odmiennych preferencji w zakresie korzystania z internetowych usług.

Kolejno **Agata Chudzińska-Czupała, Małgorzata Grzywacz i Katarzyna Janiec** w tekście: *Spostrzeganie czasu przez kobiety i mężczyzn a skłonność do nadmiernego korzystania z Internetu* pokazują, że zarówno kobietom, jak i mężczyznom w podobnym stopniu grozi uzależnienie od Internetu. Międzypłciowe różnice dotyczą zaś odmiennej percepcji czasu spędzanego z komputerem.

W części ostatniej zatytułowanej: *Stres* zamieszczono tekst wskazujący na wagę problematyki stresu w kontekście płci i kultury. Badania psychologów pokazują bowiem, że funkcjonowanie w sytuacji stresu zależy m.in. od płci. Wyróżnić można nie tylko tzw. stres kobiecy i stres męski. Również sposoby radzenia sobie ze stresem bywają odmienne u kobiet, które chętniej wybierają strategie emocjonalne czy zakupy, niż u mężczyzn – preferujących strategie zadaniowe, ale i alkohol.

Anna Brytek w swoim artykule zatytułowanym: *Strategie radzenia sobie ze stresem a zasoby osobiste studentek w Polsce i we Francji* przedstawia rezultaty badań pokazujących istotne znaczenie posiadanych przez kobiety zasobów osobistych (poczucie własnej wartości, religijność, umiejscowienie poczucia kontroli) w radzeniu sobie ze stresem. Wskazuje też na rolę kultury – polskiej i francuskiej – w tym procesie.

Tom kończą dwie recenzje. Pierwsza to napisana przez **Eugenię Mandal** recenzja książki autorstwa Claire M. Renzetti i Daniela J. Currana: *Kobiety, mężczyźni i społeczeństwo*. Drugą stanowi recenzja **Piotra Mośka** książki autorstwa Ewy Bielskiej, Andrzeja Radziejewicz-Winnickiego i Adama Roterą pt. *Social and Educational Problems in Poland*.

Przekazując Czytelnikom kolejny numer „Chowanny”, mamy nadzieję, że rozważania przedstawione w zamieszczonych w nim artykułach spotkają się nie tylko z zainteresowaniem Czytelników, ale staną się inspiracją do dalszych przemyśleń. Zachęca do dyskusji nad rzeczywistością społeczną w perspektywie płci, czyli nie tylko w aspekcie różnic lub podobieństw, ale i ważnych problemów czekających na swoje rozwiązanie.

Eugenia Mandal